

Rozwój własnej kreatywności osób wchodzących na rynek pracy – wyniki badań empirycznych

Wstęp

Obecnie prowadzone badania pokazują, że znalezienie pracy jest w przypadku wielu zawodów czy branż przedsięwzięciem trudnym, nierzadko frustrującym. U podstaw tego zjawiska leży niedopasowanie oczekiwań pracodawców i pracobiorców [Jezior, 2011, s. 138-140]. Problem ten jest szczególnie dotkliwy w odniesieniu do osób dopiero rozpoczynających aktywność zawodową¹. Najczęściej nie mogą się one wykazać odpowiednim doświadczeniem zawodowym, które w oczach pracodawców stanowi swego rodzaju potwierdzenie nabycia umiejętności łączenia wiedzy teoretycznej z realiami praktyki zawodowej. Wysokie noty na dyplomie ukończenia wyższej uczelni nie stanowią gwarancji zatrudnienia. W tych okolicznościach obie strony stosunku pracy muszą się skupić na innych atrybutach potencjalnego kandydata, zwłaszcza na jego cechach i predyspozycjach, które formowały się we wczesnych okresach socjalizacji i edukacji, a których nie można osiąść czy modelować w krótkim czasie drogą, np. klasycznych szkoleń. Takim elementem kompetencji pracownika jest jego kreatywność [Karwowski, 2009, s. 14-20; Oleksyn, 2006, s. 59-60; Ratajczak, 2008, s. 78-88; Wojtczuk-Turek 2010, 47-63].

Kreatywność to zdolność człowieka do wyprodukowania dzieła, które jest zarówno nowe (tzn. oryginalne, nieoczekiwane) i odpowiednie (tzn. użyteczne, adaptacyjne z punktu widzenia wymogów zadania) [Sternberg, 1999, s. 3 za: Śmigórski 2010a, s. 281]. „Polega ona także na dostrzeganiu różnych punktów widzenia i przeciwieństw oraz tworzeniu nowych znaczeń z odmiennych fragmentów informacji i wiedzy. Kreatywność nie wiąże się z żadną konkretną dziedziną, jest więc w za-

---

* Dr, Katedra Pracy i Stosunków Przemysłowych, Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław, tel. 605 424 074, agata.pietron-pyszczek@ue.wroc.pl

¹ *Student na prostej drodze do bezrobocia*, <http://spoleczenstwo.newsweek.pl/student-na-prostej-drodze-do-bezrobocia,94810,1,1.html>, dostęp: 04.03.2013.

sadzie cechą i postawą w patrzeniu na rzeczywistość, którą chcemy tworzyć na nowo” [Brzeziński, 2009, s. 15].

Z punktu widzenia wzrostu zatrudnialności² osoby wchodzącej na rynek pracy istotne jest świadome i celowe kształtowanie własnej kreatywności, które może przyjmować różne formy w różnych okresach życia. Stąd celem niniejszego artykułu jest identyfikacja sposobów kształtowania własnej kreatywności wykorzystywanych przez osoby rozpoczynające aktywność zawodową oraz rozeznanie, na ile podejmowanie określonych form aktywności jest świadome i ukierunkowane. W toku badań empirycznych starano się także ustalić, jak osoby te oceniają poziom swojej kreatywności.

Dla realizacji przyjętych zamierzeń wykorzystano badania ankietowe przeprowadzone wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, uczęszczających na ostatni rok studiów stacjonarnych pierwszego i drugiego stopnia. Badaniami objęto słuchaczy kierunku „Zarządzanie i inżynieria produkcji”, który jako jedyny na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu kształci inżynierów. Łącznie przebadano 330 osób spośród 447 zarejestrowanych na listach obecności (74% całej zbiorowości). W kwestionariuszu większość pytań miała postać koniunkcji, tj. dopuszczenia do wyboru więcej niż jednej odpowiedzi spośród sugerowanych wariantów. Zastosowano także pytanie alternatywne, gdzie przewidziano jedynie wariant odpowiedzi „tak” lub „nie”. Respondenci samodzielnie wypełniali kwestionariusz ankiety w wyznaczonym miejscu i czasie. Badania prowadzono w latach 2012-2013.

1. Osoby rozpoczynające karierę zawodową wobec potrzeby rozwoju własnej kreatywności

1.1. Formy kształtowania własnej kreatywności podejmowane przez respondentów w okresie edukacji

W toku badań starano się ustalić zakres podejmowanych przez respondentów działań sprzyjających rozwojowi ich kreatywności w okresie wczesnej edukacji³ oraz studiów. Starano się przy tym ustalić, na ile te działania wiązały się z inicjatywą własną, dlatego pytano o rodzaj

---

² Pojęcie zatrudnialność (*employability*) najczęściej jest związane z dysponowaniem przez ludzi atrybutami warunkującymi ich zatrudnienie, a w zasadzie posiadanie pracy [Gableta, 2003, s. 133].

³ Za okres wczesnej edukacji przyjęto okres do momentu osiągnięcia pełnoletniości. Obejmował on zatem czas edukacji do szkoły średniej włącznie.

zajęć wychodzących poza „rutynowe” obowiązki szkolne. Chodziło tu o regularne, zorganizowane zajęcia pod opieką fachowców. Rozkład odpowiedzi respondentów dotyczących rodzaju podejmowanych zajęć pozaszkolnych zaprezentowano w tabelicy 1.

Tablica 1. Zajęcia pozaszkolne podejmowane przez respondentów w toku wczesnej edukacji

Warianty odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent wskazań
Zajęcia sportowe	232	70
Zajęcia taneczne	121	37
Zajęcia muzyczne	111	34
Zajęcia plastyczne	100	30
Zajęcia komputerowe	78	24
Inne	52	16
Nie podejmowałem zajęć pozaszkolnych	21	6
Modelarstwo	17	5

Respondenci mogli wskazać dowolną liczbę odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne.

Z danych zawartych w tabelicy 1 wynika, że dominującą formą aktywności respondentów w badanym okresie były zajęcia o charakterze sportowym (70% wskazań). Jeśli przyjąć, że były to zajęcia wykorzystujące sporty zespołowe, to taki odsetek wskazań można uznać za wynik pozytywny. Chodzi o to, że działania związane ze społeczną interakcją i współpracą są – zdaniem wielu autorów⁴ – czynnikiem pozytywnym wpływającym na kształtowanie się kreatywności jednostki. Ponadto badacze zajmujący się związkami między sportem a twórczością podkreślają, że sukces sportowy wiąże się z innowacyjnością; wybitnych sportowców cechuje nie tylko poziom wyników, ale także styl i sposób ich osiągania. Przykładem są tutaj nowatorskie zmiany stylu w wielu dyscyplinach sportowych [Siekańska, 2010, s. 260]. Wśród odpowiedzi autorskich (niesugerowanych w ankiecie) najczęściej deklarowano naukę języków obcych; wskazywano także zajęcia teatralne.

W okresie wczesnej socjalizacji ważnym czynnikiem rozwoju kreatywności mogą być także działania prowadzone bez udziału czy nadzoru osób trzecich. Starano się zatem ustalić, co zdaniem respondentów

⁴ Interesujący przegląd poglądów różnych autorów na temat lokalizacji kreatywności na osi jednostka-społeczeństwo prezentuje K. Śmigórski [2010b, s. 25-28].

wpłynęło na rozwój ich kreatywności poza zorganizowanymi zajęciami szkolnymi i pozaszkolnymi (zob. tablica 2).

Tablica 2. Formy aktywności rozwijające kreatywność stosowane przez respondentów w domu

Warianty odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent wskazań
Łamigłówki	205	62
Gry komputerowe	180	55
Nieobowiązkowe lektury	162	49
Majsterkowanie	109	33
Projektowanie ubiorów	45	14
Modelarstwo	45	14
Inne	33	10
Nie podejmowałem żadnych zajęć	5	2

Respondenci mogli wskazać dowolną liczbę odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród badanych dominującą formą rozwoju kreatywności w domu jest „rozwiązywanie łamigłówek” (62% wskazań). Ponad połowa respondentów uważa, że istotny wpływ na ich kreatywność miały gry komputerowe. Jedynie pięć osób spośród wszystkich ankietowanych (330 osób) przyznało, że dom nie był miejscem, w którym trenowały swoją kreatywność. W tym miejscu warto podkreślić, iż blisko połowa respondentów deklaruje, że rozwija swoją kreatywność poprzez czytanie nieobowiązkowych lektur. Jest to wynik o tyle ciekawy, że niejako nie potwierdza dość już popularnej tezy, że Polacy przestali czytać książki.

Rozważając kwestię rozwoju kreatywności w kontekście jej związku z zatrudnieniem, starano się sprawdzić, czy w okresie studiów respondenci bardziej się aktywizowali w zakresie kształtowania swoich kompetencji twórczych. Zakładano, że wybór dalszej edukacji w formie nauki na wyższej uczelni podyktowany jest zdobyciem przewagi w konkurencji na rynku pracy i będzie mu towarzyszył wzrost aktywności pozaszkolnej, która może być pozytywnie odczytywana przez potencjalnych pracodawców. Formy zorganizowanych zajęć pozaszkolnych, wybierane przez respondentów w trakcie studiów zestawiono w tablicy 3.

Tablica 3. Zajęcia pozaszkolne podejmowane przez respondentów podczas studiów

Warianty odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent wskazań
Nie podejmowałem dodatkowych zajęć	164	50
Koło naukowe	71	22
Warsztaty	61	19
Inne	51	16
Organizacja studenckie (typu AIESEC)	31	9
Zajęcia komputerowe	25	8
Samorząd studencki	7	2
Zajęcia plastyczne	4	1

Respondenci mogli wskazać dowolną liczbę odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne.

Porównując dane zawarte w tablicy 3 z poprzednimi zestawieniami można wnosić, że w okresie studiów znacznie spada aktywność studentów przejawiająca się w podejmowaniu zajęć wykraczających poza obowiązki narzucone przez uczelnię. Na tym etapie życia już tylko połowa respondentów deklaruje regularny udział w takich zajęciach. Jakże mogą być przyczyny takiego zjawiska? Z jednej strony może to być powodowane brakiem czasu czy też nieumiejętnością jego właściwego zorganizowania. Taki powód może tłumaczyć studentów pierwszego stopnia, kiedy specyfika samego procesu studiowania jest dla nich kwestią nową, czasem trudną. W wielu przypadkach – zwłaszcza studentów uczących się poza stałym miejscem zamieszkania – konieczność samodzielnego zorganizowania sobie „zaplecza socjalnego”, bez bezpośredniej pomocy rodziców, także może wpływać na brak możliwości – w tym i czasu – regularnego uczęszczania na zajęcia pozaszkolne.

Warto zauważyć, że w przypadku pytania o zajęcia pozaszkolne podejmowane w trakcie studiów relatywnie duży odsetek osób deklaruował naukę języków, której nie uwzględniono w kwestionariuszu ankiety. W fazie konceptualnej badań nie zakładano bowiem, że jest to forma szczególnie oddziałująca na potencjał kreatywności. Tymczasem – jak pokazały wynik – respondenci traktowali ją jako jedną z form rozwijającą kreatywność indywidualną.

1.2. Przejawy aktywności respondentów w zakresie rozwoju własnej kreatywności – kontekst wzrostu przyszłej zatrudnialności

W toku badań starano się także ustalić, jak przedstawia się aktywność studentów ukierunkowana na zwiększanie szans przyszłego zatrudnienia. Starano się przy tym zidentyfikować, jak respondenci postrzegają kwestię treningu umiejętności twórczego myślenia w kontekście swojej zatrudnialności. Rozkład odpowiedzi dotyczących działań podejmowanych z myślą o znalezieniu miejsca pracy po ukończeniu edukacji zaprezentowano w tablicy 4.

Tablica 4. Formy aktywności zwiększające szanse na zatrudnienie

Warianty odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent wskazań
Uczę się języków obcych	227	69
Uczestniczę w dodatkowych kursach/szkoleniach	156	47
Podejmuję pracę zgodną z kierunkiem kształcenia	138	42
Dbam o wysoką średnią ocen ze studiów	95	29
Pracuję na stanowiskach nie związanych z kierunkiem kształcenia	92	28
Trenuję umiejętność twórczego myślenia	62	19
Studiuję więcej niż jeden kierunek	58	18
Działam aktywnie w organizacjach studenckich	44	13
Inne	19	6
Jestem wolontariuszem	13	4

Respondenci mogli wskazać dowolną liczbę odpowiedzi.

Źródło: Opracowanie własne.

Z danych zawartych w tablicy 4 wynika, że respondenci upatrują swoich szans na zatrudnienie w znajomości języków obcych, na co wskazywało blisko 70% respondentów. Studenci relatywnie często podejmują pracę zarobkową. Warto przy tym podkreślić, że częściej jest to próba zatrudnienia w dziedzinie (branży) zgodnej z kierunkiem kształcenia (42% wskazań); dotyczy to zwłaszcza studentów drugiego stopnia, choć nie jest regułą. 28% respondentów deklaruje, że stara się pracować mimo braku zbieżności miejsca zatrudnienia z wybranym kierunkiem studiów.

Kwestia trenowania umiejętności twórczego myślenia nie zajmuje wysokiego miejsca w hierarchii deklarowanych form aktywności. Zaledwie co piąty badany łączy takie działanie ze wzrostem szans na zatrudnienie. Jest to zjawisko niepokojące, zwarzywszy na doniesienia

innych badaczy [Mamak-Zdanecka, Takuska-Mróz, 2011, s. 113-114] mówiące o wymaganiach stawianych absolwentom wyższych uczelni przez kadre menedżerską. Wśród oczekiwań pracodawców kreatywność plasuje się tuż za znajomością języków obcych, wiedzą ogólnotechniczną, wiedzą specjalistyczną oraz umiejętnością zarządzania ludźmi.

W dalszej części badania starano się ustalić, co respondenci robią, mając na uwadze trenowanie twórczego myślenia. Opinie ankietowanych zestawiono w tablicy 5.

Tablica 5. Odpowiedź na pytanie „Co robisz, żeby trenować twórcze myślenie?”

Warianty odpowiedzi	Liczba wskazań	Procent wskazań
Rozwiązuję łamigłówki	199	60
Rozwijam różnorakie zainteresowania	185	56
Majsterkuję	63	19
Czytam życiorysy twórczych ludzi	60	18
Nic nie robię	24	7
Inne	18	6

Respondenci mogli wskazać dowolną liczbę odpowiedzi.

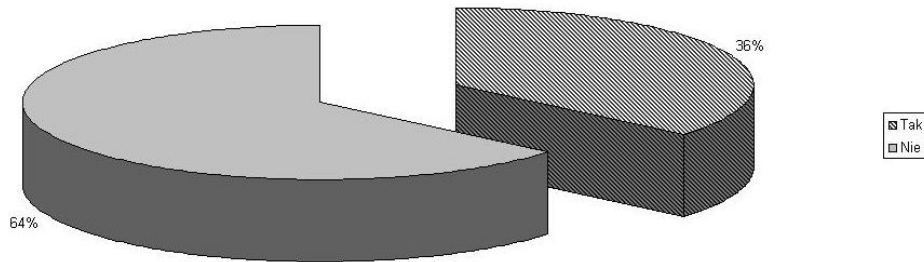
Źródło: Opracowanie własne.

Obraz wyłaniający się z zestawienia odpowiedzi na pytanie „Co robisz, żeby trenować twórcze myślenie?”, jest dość obiecujący. Zaledwie 7% respondentów przyznało się do całkowitego braku aktywności w tym zakresie, odpowiadając „nic nie robię”. Respondenci deklarują, że ćwiczą twórcze myślenie głównie poprzez rozwiązywanie łamigłówek (60%) oraz rozwijanie różnorodnych zainteresowań (57%).

Rozpoznawszy preferowane przez respondentów formy aktywności, starano się także ustalić, czy ich wybór jest świadomie ukierunkowany na rozwój kreatywności (zob. rysunek 1).

Rysunek 1 ilustruje, że w przypadku niemal 2/3 respondentów wybór zajęć pozaszkolnych nie jest podyktowany potrzebą (chęcią) rozwoju własnej kreatywności. Skłania to do stwierdzenia, że studenci jak na razie nie postrzegają kreatywności jako jednego z istotnych elementów swoich kompetencji i nie rozpatrują (dostrzegają) jej znaczenia w kontekście swojej zatrudnialności.

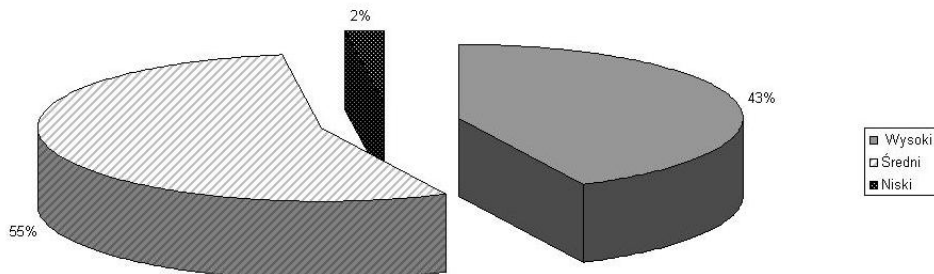
Rysunek 1. Odpowiedzi na pytanie „Czy celowo wybierasz takie formy dodatkowych zajęć, które rozwijają twórcze myślenie?”

Źródło: Opracowanie własne.

Na tym tle interesujące stało się to, jak badani oceniają obecny poziom własnej kreatywności, co zilustrowano na rysunku 2.

Rysunek 2. Samoocena respondentów osobistego poziomu umiejętności twórczego myślenia

Źródło: Opracowanie własne.

Ponad połowa badanych deklaruje, że ich umiejętności twórczego myślenia są na średnim poziomie (55%). Jedynie 2% respondentów nisko ocenia ten element swoich kompetencji.

Zakończenie

Przeprowadzone badania pokazały, że kwestia kształtowania własnej kreatywności nie jest obecnie postrzegana przez studentów ostatniego roku studiów stacjonarnych pierwszego i drugiego stopnia Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu jako istotny element podnoszenia przyszłej zatrudnialności.

Zwiększanie swoich szans na zatrudnienie upatrują oni przede wszystkim w znajomości języków obcych. W tym kontekście zaledwie 20% respondentów deklaruje podejmowanie regularnego treningu umiejętności twórczego myślenia. Należy podkreślić, że doskonalenie posługiwania się językami obcymi stanowiło w badanej grupie dominującą formę aktywności we wszystkich okresach edukacji (szkoła podstawowa, średnia, studia).

Za niepokojący można uznać spadek aktywności respondentów na etapie studiów, kiedy to znacznie ograniczyła się liczba (różnorodność) podejmowanych przez nich zajęć wykraczających poza rutynowe obowiązki szkolne. Ponadto – jak wykazały badania – zaledwie jeden na trzech studentów celowo tak wybiera formy aktywności pozaszkolnej, by zwiększać swój potencjał kreatywności. Jednocześnie studenci całkiem dobrze oceniają własną kreatywności, najczęściej szacując jej poziom jako średni i wysoki. Nasuwa się przy tym pytanie o przesłanki takiej właśnie oceny. Ich rozpoznanie wymaga jednak podjęcia dalszych, bardziej pogłębionych badań.

Literatura

1. Brzeziński M. (2009), *Organizacja kreatywna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
2. Gableta M. (2003), *Człowiek i praca w zmieniającym się przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław.
3. Jezior J. (2011), *Analiza wartości rynkowej kwalifikacji zawodowych specjalistów*, w: *Przemiany pracy, postaw i ról zawodowych*, Walczak-Duraj D. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
4. Karwowski M. (2009), *Klimat dla kreatywności. Koncepcje, metody, badania*, Difin, Warszawa.
5. Mamak-Zdanecka M., Takuska-Mróż W. (2011), *Od pracownika taylorowskiego do pracownika mobilnego – refleksje nad rolą zawodową w społeczeństwie wiedzy*, w: *Przemiany pracy, postaw i ról zawodowych*, Walczak-Duraj D. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
6. Oleksyn T. (2006), *Zarządzanie kompetencjami. Teoria i praktyka*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
7. Ratajczak Z. (2008), *Psychologia pracy i organizacji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

8. Siekańska M. (2010), *Między psychologią zdolności a psychologią sportu*, w: *Zdolności człowieka w ujęciu współczesnej psychologii*, Sękowski A.E., Klinkosz W. (red.), Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin.
9. Sternberg R.J. (1999), *Handbook of creativity*, Cambridge University Press, Cambridge.
10. Śmigórski K. (2010a), *Kreatywność a szaleństwo*, w: *Zdolności człowieka w ujęciu współczesnej psychologii*, Sękowski A.E., Klinkosz W. (red.), Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin.
11. Śmigórski K. (2010b), *Procesy poznania utajonego u osób twórczych*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin.
12. *Student na prostej drodze do bezrobocia*, <http://spoleczenstwo.newsweek.pl/student-na-prostej-drodze-do-bezrobocia,94810,1,1.html>, dostęp: 04.03.2013.
13. Wojtczuk-Turek A. (2010), *Rozwijanie kompetencji twórczych*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza, Warszawa.

Streszczenie

Pracownik rozpoczynający karierę zawodową nie może konkurować z innymi kandydatami poziomem swojego doświadczenia zawodowego. Dlatego ważne jest, aby posiadał inne atrybuty (cechy, predyspozycje), które zwiększą jego zatrudnialność. Przyjęto, że takim elementem kompetencji młodego pracownika jest jego kreatywność. Kreatywność może i powinna być formowana (rozwijana) już we wczesnych okresach socjalizacji i edukacji; trudniej jest ją kształtować czy modelować w krótkim czasie drogą np. klasycznych szkoleń. W artykule przedstawiono wyniki badań ankietowych prowadzonych wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Badania miały na celu identyfikację form aktywności podejmowanych przez studentów mających na celu rozwijanie ich kreatywności. Starano się ustalić czy respondenci w sposób celowy i świadomy budowali swój potencjał kreatywności w okresie wczesnej edukacji oraz podczas studiów. W toku badań empirycznych ustalono także, jak osoby wchodzące na rynek pracy oceniają poziom swojej kreatywności.

Słowa kluczowe

kariera, kompetencje, kreatywność, potencjał, zatrudnialność, zatrudnienie

Individual creativity development of people entering the labour market – results of empirical studies (Summary)

Employees entering the labour market cannot compete with other candidates in terms of professional and vocational experience. Consequently, it is important for them to show other personal assets (features, predispositions) to boost their chance of employment. One of such individual elements of professional competence is the individual creativity. Creativity may and should be formed (developed) from the early stages of socialization and education. It is unfeasible to assume that this asset can be formed and modelled in short-time perspective, for example – during formal training. This paper presents results of questionnaire studies conducted among students of Wrocław University of Economics. The research was aimed at identification of the forms of activities undertaken by students with the purpose of developing their individual creativity. The main objective of the study was to assess whether individual creativity potential was developed by respondents in a purposeful and intentional manner, in the course of their education up to university level. The empirical studies were also used to assess the creativity potential, as evaluated and reported by young people entering the labour market.

Keywords

career, competences, creativity, potential, employability, employment

